

GUIA DOCENT DE L'ASSIGNATURA

Titulació acadèmica		Batxillerat /Grau			
		Història, Arqueologia i Arts cristianes / Teologia			
Assignatura		2G1003 – 2H002I HISTÒRIA DE L'ESGLÉSIA MEDIEVAL			
Any	2023-2024	Curs	Segon (FTC) / Primer (FHEAG)	Valor lectiu	5 ECTS
Període lectiu	Segon semestre	Hores setmanals	3	Cicle	Primer – Grau
Professor/a	Dr. Albert Viciano i Dr. Robert Baró			Llengua	Català

Descripció/Justificació

L'estudi d'aquest període, comprèn la vida de l'església des del papat de Gregori el Gran (590-604) fins al papat de Nicolau V (1447-1458). En aquest arc de quasi mil anys, aprofundim en l'afirmació i expansió del cristianisme a Europa, així com els reptes de l'església i del papat davant l'Imperi Romano-oriental, l'aparició de l'Islam, la configuració d'Europa i les complexes relacions amb els diversos poders civils, polítics i socials que es van succeint durant l'època medieval. Es tracta també sobre l'aparició de les diverses heretgies que van sorgint especialment en el s. XI-XIII i en els s. XIV i XV així com les respostes que es van donar des de la teologia medieval i la praxis pastoral. S'aprofundeix sobre el desenvolupament i configuració del rol creixent del Papat tant dins de l'Església com fora, en relació amb els regnes cristians i posteriorment amb els nous Estat emergents. Finalment fem una mirada sintètica sobre les aportacions que des de la riquesa del cristianisme s'han anat aportant al llarg d'aquest període en el camp de les arts, l'arquitectura, la pintura, la música, el pensament i la política.

Requisits i orientacions prèvies

- Haver cursat l'assignatura d'Història de l'Església antiga.
- Es recomanable uns coneixements bàsics de la llengua llatina per la comprensió de textos.

Aquesta assignatura, juntament amb les d'Història antiga (segon curs), Història moderna (tercer curs, segon semestre) i Història contemporània (quart curs) ofereix una visió general dels dos mil anys d'història de l'església cristiana catòlica.

Objectius

Objectius Generals

- Presentar una visió general de la història de l'església medieval (s. VI – s. XV), entenent la seva continuïtat amb la història tarδοantiga i la seva prolongació en la història del Renaixement.

Objectius Específics

- Estudi de la formació de les esglésies locals a orient i occident, així com la consciència de catolicitat que les unia i configurava.
- Estudi de l'espiritualitat, teologia i litúrgia que es van configurant durant aquests segles.
- Estudi bàsic de la història del papat, la seva evolució i configuració, així com els reptes que afronta i les crisi que pateix.
- Estudi sobre les relacions església-estat en els diversos períodes que s'estudien.
- Estudi bàsic sobre l'impacte l'Islam en el món cristià.

- Estudi general sobre les heretgies medievals.

Competències

Competències transversals (genèriques)

- Capacitat de situar fets, personatges, i elements històrics en la línia cronològica del temps que estudiem.
- Comprensió del perquè del sorgiment i evolució de les situacions i institucions eclesiàstiques que estudiem.
- Coneixements bàsics sobre els moviments reformadors i espirituals que es generen en el període que estudiem.
- Capacitat de sintetitzar i distingir els elements bàsics i cabdals de cada període.

Competències específiques:

- Coneixement de l'evolució (i dels seus motius) de l'església com a institució, com a font espiritual i com a realitat determinant en el context cultural, social i polític del període que estudiem.
- Major coneixement i comprensió dels fets viscuts durant aquest període (especialment dels més "conflictius" com creuades, Inquisició, heretgies...).
- Revalorització d'aquest període, especialment redescobrint d'un període molt ric i fecund en la història de l'església.

Continguts

Tema 1- Bisbes i monjos: motors evangelitzadors: continuïtat i expansió

1.1 - Els inicis del món nou: Els segles V i VI

1.2 - El rol episcopal durant els segles V i VI

1.3 - El canvi de la situació de l'Església del segle IV a l'Església del segle VI

1.4 - Els diversos models evangelitzadors

1.5 - Gregori el Gran

1.6 - Les obres de Gregori el Gran

Tema 2 – El naixement de les esglésies nacionals

2.1 - Una nova era d'estabilitat a Occident

2.2 - Els pobles germànics: Arrianisme i paganisme

2.3 - Les relacions entre les esglésies cristianes i els nous Regnes

2.4 - L'Església visigoda

2.5 - L'Església merovingia

2.6 - Les esglésies anglosaxones

2.7 - L'Església irlandesa

2.8 - L'Església a Itàlia

2.9 - L'Església nord-africana

2.10 - La crisi de les esglésies nacionals

Tema 3 – L'organització de la vida de les esglésies nacionals

3.1 - La cristianització del món rural dels segles VI al VIII

- 3.2 - *Les conversions al catolicisme dels nous pobles germànics*
- 3.3 - *Els canvis del model eclesial tardo-romà i la decadència de les Seus Metropolitanes*
- 3.4 - *L'acció pastoral del monacat*
- 3.5 - *La litúrgia de les esglésies nacionals*
- 3.6 - *La regulació de la vida sacramental i canònica*
- 3.7 - *El món cultural dels segles V al VII i els últims Pares de l'Església occidental*

Tema 4 – La irrupció de l'Islam a l'orient cristià

- 4.1 - *La irrupció de l'Islam*
- 4.2 - *Mohammed, el profeta*
- 4.3 - *La conquesta de l'orient i el sud de la Cristiandat*
- 4.4 - *La doctrina Islàmica*
- 4.5 - *El microcosmos religiós de l'Orient Mitjà*
- 4.6 - *L'Islam del s. VII al s. IX*
- 4.7 - *El debat actual*

Tema 5 – La transformació de l'Imperi Romà d'Orient

- 5.1 - *L'Imperi Romà Oriental dels segles V i VI*
- 5.2 - *L'Orient cristià dels segles V al VII*
- 5.3 - *El monacat cristià a Orient entre els segles VII i X*
- 5.4 - *El Monotelisme i el Concili de Trullo*
- 5.5 - *El conflicte Iconoclasta*
- 5.6 - *La primera fase de la controvèrsia Iconoclasta*
- 5.7 - *La segona fase de la controvèrsia Iconoclasta*
- 5.8 - *L'enfortiment del Patriarcat de Constantinopla als segles IX i X*

Tema 6 – La transformació del Regne dels Francs

- 6.1 - *Els merovingis*
- 6.2 - *L'Església merovíngia*
- 6.3 - *Els majordoms reials*
- 6.4 - *El cop d'estat dels Carolingis*
- 6.5 - *L'Església i el cop d'estat carolingi*
- 6.6 - *El papat durant el segle VIII*
- 6.7 - *La Donació de Constantí*
- 6.8 - *Carlemany*
- 6.9 - *L'Imperi Cristià*

Tema 7 – El renaixement Carolingi

- 7.1 - *L'Imperi Carolingi després de Carlemany*
- 7.2 - *La reforma eclesial*
- 7.3 - *La renaixença cultural carolíngia*

7.4 - *La recuperació del llatí i de les obres clàssiques*

7.5 - *Les Escoles Palatines i Eclesiàstiques*

7.6 - *La reforma litúrgica*

7.7 - *La reforma monacal*

7.8 - *El nou rol del papat*

7.9 - *La reforma canònica*

Tema 8 – L’evangelització dels pobles del nord i de l’est d’Europa

8.1 - *Els pobles del nord*

8.2 - *L’inici del malson Víking als Regnes Anglosaxons*

8.3 - *Els atacs Víkings a l’Imperi carolingi*

8.4 - *La conversió dels invasors*

8.5 - *Els pobles de l’Est: els Eslaus i Búlgars*

8.6 - *L’Església Búlgara i els conflictes missioners entre llatins i grecs*

8.7 - *Les lluites Patriarcal bizantines*

Tema 9 – El Papat del segle IX al X: De l’edat de ferro a l’edat daurada

9.1 - *El Liber Pontificalis*

9.2 - *Els Papes i els Francs (ss. VIII-IX)*

9.3 - *Balanç de l’aliança entre el Papat i els Carolingis*

9.4 - *Les ràtzies dels àrabs*

9.5 - *El Papat i les faccions romanes (s. X)*

9.6 - *Balanç del Papat durant el s. X*

9.7 - *El monacat dels segles X i XI: La llavor de la Reforma*

9.8 - *Cluny*

Tema 10 – El Papat i l’Església dels s. XI i XII: La Reforma Gregoriana

10.1 - *L’Església romana a inicis del s. XI*

10.2 - *La feudalització de la societat*

10.3 - *L’Imperi romanogermànic i l’Església de Roma*

10.4 - *La reforma de l’Església del segle XI*

10.5 - *El Pontificat de Lleó IX (1049-1054)*

10.6 - *Els pontificats de Víctor II (1055-1057), Nicolau II (1057-1061) i Alexandre II (1061-1073)*

10.7 - *El Pontificat de Gregori VII (1073-1085)*

10.8 - *La lluita d’Investidures*

10.9 - *El compromís del concordat de Worms (1122)*

Tema 11 – L’església oriental dels segles X al XIII

11.1 - *L’Imperi Bizantí dels segles X i XI*

11.2 - *L’Església ortodoxa dels segles X i XI*

11.3 - *El Concili de Clermont i l'alliberament de Jerusalem (1095)*

11.4 - *La qüestió moral de les Croades*

11.5 - *Cronologia de les Croades (1096-1291)*

11.6 - *Balanç de les Croades a Orient*

Tema 12 – L'Església occidental durant els segles XII i XIII: El Renaixement medieval

12.1 - *El Renaixement del s. XII*

12.2 - *El deute del segle XII amb els centres culturals precedents*

12.3 - *El Renaixement espiritual dels ss. XII i XIII. Les noves Fundacions*

12.4 - *Les escoles catedralícies*

12.5 - *La recuperació de la jurisprudència romana*

12.6 - *El Dret i l'Església*

12.7 - *La reforma sacramental*

Tema 13 – El desvetllar intel·lectual i teològic dels ss. XII i XIII

13.1 - *Els antecedents*

13.2 - *El naixement de la universitat*

13.3 - *La universitat de Bolonya*

13.4 - *La universitat de París*

13.5 - *Els estudis universitaris*

13.6 - *Els mètodes i els grans mestres*

13.7 - *El mal de l'heretgia*

13.8 - *Les primeres heretgies dels segles XI i XII*

13.9 - *El concepte d'heretgia*

Tema 14 – El Papat i l'Església del s. XIII: La Teocràcia pontifícia

14.1 - *La nova organització curial*

14.2 - *Els instruments de la centralització papal: Els sínodes i els canonistes*

14.3 - *Els grans pontificats del s. XIII*

14.4 - *El Col·legi d'Electors i l'evolució dels Conclaus*

14.5 - *El pontificat d'Innocenci III*

14.6 - *Els Càtars*

14.7 - *La crisi de la Monarquia Papal*

14.8 - *Bonifaci VIII*

14.9 - *La Teocràcia Pontifícia dels segles XIII i XIV*

Tema 15 – La crisi del papat dels s. XIV i XV: El Cisma i el conciliarisme

15.1 - *El papat a Avinyó (1305-1378)*

15.2 - *L'Europa del s. XIV*

15.3 - *La doble elecció de l'any 1378: L'inici del Cisma*

15.4 - *La particularitat del Cisma del 1378*

15.5 - *Les primeres reaccions per solucionar el Cisma: El Concili de Pisa (1409)*

15.6 - *La fi dels Cisma: El Concili de Constança (1414-1418)*

15.7 - *El primer triomf del Conciliarisme: Els concilis de Pisa i Basilea*

15.8 - *El Concili de Ferrara-Florència-Roma*

Tema 16 – Teologia, pietat i heretgies dels segles XIV i XV

16.1 - *De l'Escolàstica a l'Humanisme*

16.2 - *John Wycliff i els Lolards*

16.3 - *Jan Hus i la reforma Husita*

16.4 - *Els nous moviments de pietat i religiositat dels segles XIV i XV*

16.5 - *La Devotio Moderna*

Metodologia d'ensenyament-aprenentatge

Les classes majoritàriament seran impartides de manera magistral, però hi haurà una part preferentment al final del curs, on els alumnes hauran d'exposar davant la classe un treball monogràfic, la temàtica del qual hauran escollit al començament del curs. Aquest treball a més de ser exposat, també s'ha d'entregar al professor en versió escrita per ser avaluat.

Es valorarà també la comprensió dels diversos textos que s'oferiran al llarg del curs per ser comentats durant les classes.

Al llarg del curs es realitzarà una (o dues) visites a esglésies o monuments relacionats amb l'època que estudiem. La presència i participació durant les mateixes també serà tinguda en compte per l'avaluació final.

Avaluació

Críteris d'avaluació:

- Es valorarà la correcta comprensió del període històric que tractem, així com la capacitat d'identificar i sintetitzar les causes i conseqüències del mateix.
- Es valorarà la participació a classe així com les fitxes i comentaris de text que s'aniran oferint a l'alumne al llarg del curs.
- Es valorarà l'assistència a seminaris i activitats complementàries relacionades amb la matèria.

Tècniques d'avaluació:

La nota final estarà dividida en tres moments:

- Presència i participació a classe (fitxes i comentaris de text) 10 %
- Treball sobre un tema prèviament assenyalat i l'exposició del mateix a classe (30%)
- Dos exàmens escrits sobre la matèria del curs (60%).

Bibliografia bàsica

ABADIAS, D., *Breu Història de l'Església a l'edat Mitjana*, Barcelona: Publicacions FHEAG, 2015.

BADA, J., *Història del cristianisme a Catalunya*, Lleida: Pagès Editors, 2005.

BARRACLOUGH, G., *El papado en la edad Media*, Granada: Almed, 2012.

DITCHBURN, D. – MACLEAN, S. – MACKAY, A., *Atlas de l'Europa Medieval*, Madrid:Cátedra, 1999⁴.

KAUFMANN, T. - KOTTJE, R. – MOELLER, B. – WOLF, H. – *Storia ecumenica della Chiesa*, vol. 1 i vol. 2, Brescia: Queriniana, 2006.

LOGAN, F.D., *A History of the Church in the Middle Ages*, London: Routledge, 2002.

MITRE, E., *Historia del Cristianismo. El mundo medieval*, vol. 2, Granada: Editorial Trotta 2004³.

NORWICH, J.J., *Breve Historia de Bizancio*, Madrid: Cátedra, 2000.

PLADEVALL, A., *Història de l'església a Catalunya*, Barcelona: Claret, 2007³.